

l'O.N.U., de l'O.T.A.N.

Учасники задають питання виступаючим. Ведучий доповнює виступи, підбиває підсумки і завершує конференцію:

Je remercie bien tous les participants de leurs petits rapports sur Canada. J'espère que dès aujourd'hui nous connaissons mieux ce grand pays, son passé, son mode de vie, aussi bien que son avenir. Notre conférence est terminée. Merci bien à tous. Et à bientôt.

Таким чином, використання країнознавчих матеріалів на заняттях і у самостійній роботі з іноземної мови на немовних спеціальностях сприяє підвищенню ефективності навчання, позитивно впливає на пізнавальну активність студентів, підсилює мотиваційну основу читання і адекватне розуміння тексту та стимулює самостійну роботу студентів над мовою.

Література

1. Лившиц О.Л. Ролевая игра на уроках иностранного языка в школе // Иностранные языки в школе, 1987. – №5. – С. 87–90.
2. Методика викладання іноземних мов у вищій школі. – К.: Вища школа, 1991.
3. Рабинович Ф.М. Ролевая игра – эффективный прием обучения // Иностранные языки в школе, 1993. – № 6 – С. 68–74.
4. Сапина В.В., Костина Л.П. Активные формы проведения уроков в старших классах // Иностранные языки в школе, 1993. – № 6 – С. 68–74.
5. Spier Anne. Mit Spielen Deutsch lernen. Cornelsen Verlag Scriptor Gmb 4–Co. – Frankfurt am Main, 1991.
6. Etudes Francaises. Cours Intensif. – 1987.
7. Gerard Jian et Ralph Hester «Decouverte et creation» Les bases du francais moderne, 1987.
8. Gerhald Neuner und Hans Hunfeld. Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. – Universitat Gesamthochschule Kassel, 1996.
9. Le Petit Robert 2. – Paris, 1990.

Лілія Морська (Стікр...79)

МЕТОДИКА ВІДБОРУ МОВНОГО МАТЕРІАЛУ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВУЗІВ

Одним із важливих питань методики навчання англійської мови у немовному вузі є питання спеціалізації, тематики та змісту навчальних матеріалів у їхньому зв'язку з профільюючими дисциплінами. Багато дослідників обґрунтовують необхідність раннього включення в курс навчання текстового матеріалу для читання та усного мовлення, пов'язаного із майбутньою спеціальністю студентів. Це дозволить із самого початку вивчати конкретний підвид мови певної професійної галузі. Переваги такого підходу безсумнівні, оскільки в даному випадку процес навчання англійської мови зближується із навчанням профільюючих дисциплін. Студенти немовних факультетів приходять в інститут з певними знаннями в галузі своєї майбутньої професії, отриманими ще в школі. Тому при наявності такої висхідної понятійної бази можна навчати іноземних мов на основі текстів із спеціальності.

Варто також врахувати, що передбачені програмою завдання навчання іноземних мов у немовному вузі не зводяться лише до оволодіння підвидом мови спеціальності. На сьогоднішній день у методиці викладання іноземних мов на немовних спеціальностях накопичений певний досвід у галузі навчання професійного та непрофесійного мовлення (Абросимова Л., Гарашенко В., Соловійова Н.). В методичній літературі, проте, немає єдиної думки про те, коли варто починати навчання професійного спілкування, як співвідносяться професійна та побутова тематика, як характеризується навчання усного професійного спілкування з точки зору опори на вивчений матеріал соціально-побутової та соціально-культурної сфер комунікації.

Тому питання про те, коли починати спеціалізацію, на нашу думку, необхідно вирішувати окремо для кожного вузу та факультету зокрема. Під спеціалізацією в даному випадку варто розуміти вивчення конкретного підвиду мови певної вузької професійної галузі,

що обумовлює використання навчальних матеріалів чисто професійного змісту. Таке розуміння вимагає належної підготовки в даній галузі.

Аналіз літератури з даної проблеми свідчить про те, що для забезпечення професійної спрямованості навчання мовленнєвої діяльності іноземною мовою у немовному вузі характерне навчання на матеріалі мови спеціальності – як правило, на основі текстів, що використовуються для навчання читання (Ємельянова А., Плюхіна С.). Інший підхід орієнтується на професійну сферу спілкування (Бжоско Є., Коломієць С., Котлярова Л., Савченко Г.). При чому, сфера спілкування тут розглядається як "певна сукупність однорідних комунікативних ситуацій, що характеризуються однотипністю мовленнєвого спонування індивіда, відношень між комунікантами та обстановкою спілкування" [6, 10].

Розробка методики навчання професійно спрямованого спілкування іноземною мовою передбачає відбір навчального матеріалу та його організацію в курсі навчання у відповідності з метою та принципами навчання.

Що стосується відбору та організації навчального матеріалу, то при комунікативно спрямованому спілкуванні студентів немовних спеціальностей іноземною мовою основна увага повинна приділятися засвоєнню студентами мовних засобів вираження, типових для професійних сфер комунікації, комунікативних намірів, оволодіння різними типами окремих висловлювань в межах природних та навчальних ситуацій спілкування, що моделюють типові комунікативні ситуації спілкування представників певної спеціальності.

В теорії та практиці навчання усного мовлення іноземною мовою застосовуються різні способи організації навчального матеріалу. Одним із найпоширеніших є підбір розмовних тем. Однак, як зазначають викладачі вузів, тематичний підхід не забезпечує адекватного формування мовленнєвих навичок, тим паче за умов професійного спілкування. Відповідно, організація навчального матеріалу для навчання професійно спрямованого спілкування іноземними мовами повинна здійснюватися на ситуативно-тематичній основі.

Для вирішення проблеми відбору мовного матеріалу для навчання іноземних мов, як правило, розглядаються три аспекти: відбір фонетичного, лексичного та граматичного матеріалів.

Оскільки успішність професійного спілкування іноземною мовою спеціалістів поряд з великою кількістю інших факторів у значній мірі визначається рівнем володіння продуктивними лексичними навичками та вміннями, підвищення ефективності навчання професійної лексики активного мінімуму є одним із актуальних завдань методики викладання іноземних мов у немовному вузі.

Серед шляхів та засобів інтенсифікації навчального процесу в немовному вузі, розроблених сучасною методикою навчання іноземних мов, важлива роль відводиться статистичному аналізу мовного матеріалу підвиду мови даної галузі знання. Такий аналіз лексики підвиду мови дає можливість не лише оптимізувати один із найважливіших процесів у вивченні іноземних мов – процес засвоєння лексики, але й дозволяє вирішити методичні питання, пов'язані з початком етапу роботи з текстами по спеціальності у вузах даного профілю, послідовністю роботи з видами літератури, що є джерелами інформації з даної спеціальності.

Відбір лексики та визначення відносних частот слів у словнику дає можливість встановити ступінь покриття тексту словами, що входять у словник, що, в свою чергу, пов'язане із питаннями ступеня розуміння, тобто з можливістю виявлення інформації із спеціальності.

Розгляд проблеми відбору мовного матеріалу вимагає вирішення як ряду традиційних питань методики, так і нових завдань, пов'язаних з останніми досягненнями в галузі статистики мовлення та психолінгвістики.

Необхідність обмеження навчального словника певними кількісними межами привела методистів до проблеми створення словників-мінімумів. Такі словники створювались і для вузів немовного профілю.

Як свідчить аналіз літератури з даної проблеми, на сучасному етапі існує два конкуруючих підходи до методики відбору лексичних мінімумів: полістатистичний та моностатистичний. Перший передбачає різностороннє врахування властивостей лексичних одиниць та їхніх зв'язків. Вчені вважають, що цей підхід може забезпечити відбір лексики для тих умов, коли навчання здійснюється на основі різнопланового матеріалу для багатьох видів

мовленнєвої діяльності.

Другий підхід базується на статистичних даних про лексичні одиниці. Вважається, що цей шлях придатний для тих випадків, де відбір здійснюється на однорідному текстовому матеріалі. Тому вважають, що моностатистичний підхід є сприятливішим для немовного вузу, у зв'язку з чим він залишається основним у практиці створення словників-мінімумів для багатьох вузівських спеціальностей. Проте статистична методика відбору лексики все ще активно відстоюється багатьма дослідниками. При цьому вони посилаються на ту важливу закономірність, згідно з якою весь словник текстів ділиться на цілий ряд зон частоти, перші з яких, будучи досить незначними в кількісному відношенні, здатні покривати значну долю текстів, в той час як велика кількість слів із наступних зон частоти покривають меншу частину тексту завдяки низькому рівню появи у текстах. Тут варто зазначити такий недолік: залишається незрозумілим питання про те, який обсяг базової мови може стати "зоною безпеки" (Гнаткевич Ю.), що гарантує достатній рівень розуміння іншомовного тексту.

Викладені вище аргументи дозволяють зробити висновок, що сьогоднішній стан досліджень питання відбору лексики для навчання іноземних мов у немовному вузі ще не дає однозначної відповіді на те, скільки і які лексичні одиниці повинні бути засвоєні в кожному конкретному випадку і як їх потрібно найкращим чином відбирати.

Одна із важливих проблем відбору лексики для немовних вузів витікає з неспівпадання лексиконів текстів різних напрямків. Виявилось, що частотні ранги багатьох слів навіть у текстах споріднених спеціальностей можуть різко відрізнитися. Намагання виявити певний лексичний список, загальний для більшості підвидів мови, виявилися не виправданими і недоцільними через його невеликий обсяг та неможливість підбору до нього відповідного комунікативного матеріалу. Тому при відборі словника варто із самого початку орієнтуватися на те, що він повинен складатися із кількох частин. При цьому якась його певна частина повинна стосуватися ряду споріднених спеціальностей, інші частини будуть вузькоспеціалізованими і стосуватися конкретних спеціальностей.

Важливим питанням у методиці відбору лексики для навчання професійно спрямованого спілкування іноземною мовою є питання критеріїв відбору, а також розміщення їх в порядку значущості. Салькова І. вважає системний критерій провідним і включає в нього стилістичну нейтральність, словотворчу цінність, семантичну продуктивність, багатофункціональність та сполучуваність. Системний критерій доповнюється тематичним, частотним та принципом інформаційної відповідності. Для різних шарів лексики автор пропонує свої принципи відбору. Так, для загальнонаукової лексики – багатозначність (семантична продуктивність); для термінологічної – тематичність (за розділами спеціальності).

Автор пропонує розглянути, як здійснюється відбір пасивного словника статистичним способом. Після відбору текстів створюється вихідний список лексем. Спочатку визначаються частоти та стабільності лексем. Скорочення отриманого словника відбувається на основі порогових коефіцієнтів стабільності та абсолютної частоти (згідно формул, запропонованих Фрумкіною Р.). Завершальною операцією створення словника-мінімуму є визначення значень відібраних слів, що найчастіше вживаються. Кінцевий список лексичних одиниць утворюється після виключення з нього лексики потенційного запасу.

Особливе місце при відборі лексики займає критерій багатозначності. Якщо відбір здійснюється на основі статистичного підходу, то тут важливим є не те, скільки значень має слово, а те, яка частотність кожного значення в даному підвиді мови.

Поряд із вище описаними підходами (моностатистичний та полістатистичний) до відбору лексики існує ще один підхід, який базується на врахуванні тих спеціальних понять, якими студенти опановують, вивчаючи свою спеціальність у вузі (Мірошниченко Є.). Реалізація цього підходу пов'язана з виконанням наступних операцій:

1. Складання списку термінів, що відображають професійні поняття, з якими студенти знайомляться під час вивчення основ спеціальності. Такий список повинен створюватися на матеріалі текстів лекцій та підручників іноземною мовою. На даному етапі слід враховувати такі критерії відбору, як важливість та ступінь визначеності поняття, в зв'язку з чим дана операція не може виконуватися без консультацій досвідчених спеціалістів.

2. Статистичний відбір професійного словника на основі наукових джерел (періодики,

монографій).

3. Складання переліку базових термінів, що зустрічаються самостійно або в складі великої кількості складних термінів у загальних термінологічних словниках, але відсутні в аналогічному вживанні у списках термінів, отриманих в результаті виконання перших двох операцій.

4. Злиття отриманих списків, в результаті виконання всіх трьох операцій, в єдиний термінологічний мінімум.

5. Підготовка на базі отриманого професійного мінімуму списку компонентів термінів та перенесення даного списку в словник–мінімум загальної лексики.

6. Виключення із отриманого мінімуму потенційного запасу термінологічної лексики, до якої відносять: загальнозрозумілі, інтернаціональні терміни; терміни, всі компоненти яких зафіксовані в словнику–мінімумі загальної лексики і жоден з них не вимагає переосмислення.

Щодо відбору лексики активного словника для навчання професійно спрямованого спілкування іноземною мовою, то науковці погоджуються із твердженням про те, що всі вище зазначені підходи придатні і для відбору лексики активного словника. Процес даного відбору може складатися з такої послідовності операцій:

а) створення номенклатури ситуацій спілкування для розмовних тем, передбачених програмою;

б) підготовка текстового матеріалу, що реалізує можливі варіанти мовного та мовленнєвого положення відібраних ситуацій;

в) створення списку лексичних одиниць, що ввійшли у підготовлений текстовий матеріал (слова–значення, стійкі словосполучення, мовленнєві кліше);

г) порівняння отриманого списку лексичних одиниць із наявними словниками найуживаніших слів і його доопрацювання із наступним кінцевим уточненням складу словника–мінімуму.

Дана концепція базується на соціологічному підході до відбору ситуацій спілкування і передбачає відбір активної лексики на основі відібраних ситуацій спілкування на професійні теми.

Огляд літератури з даної проблеми дає можливість запропонувати певну процедуру відбору професійної лексики. Вона повинна протікати у двох стадіях. На першій стадії повинен здійснюватися відбір лексики на весь період навчання студентів у вузі. Друга стадія передбачає розподіл відібраної на весь строк навчання професійної лексики на певні обсяги тих лексичних одиниць, які повинні використовуватися протягом кожного етапу зокрема.

Вихідним матеріалом для відбору професійної лексики можуть служити тексти типових комунікативних ситуацій професійної сфери спілкування:

- 1) уривки з творів художньої літератури в оригіналі на певну професійну тематику;
- 2) тексти на професійну тематику із аутентичних англomовних підручників;
- 3) матеріали англomовних газет та журналів, виданих у англomовних країнах.

Як одиницю відбору лексики пропонуємо слово–значення. Підтримуючи точку зору дослідників Мірошниченко Є., Гнаткевича Ю. та ін., основними критеріями відбору професійної лексики для навчання професійно спрямованого спілкування вважаємо:

- частотність;
- розповсюдженість у спеціальних текстах;
- семантичну цінність.

Досить важливим питанням у відборі професійної лексики для навчання професійно спрямованого спілкування іноземною мовою слід вважати аналіз відібраної лексики з її поділом на загальнонавчальну, загальнонаукову, інтернаціональну та термінологічну. Аналіз лексичних одиниць, відібраних для навчання професійно спрямованого спілкування дозволить розділити лексику на дві групи:

1) лексика, що характеризується співпаданням семантики у загальнонавчальній та професійній мові;

2) лексика, що характеризується неспівпаданням семантики.

Як зазначає Журавльова Є., відбір граматичного матеріалу повинен визначатися тим, які граматичні явища потрібні для розмови в межах певної тематики. Будь-яка розмова спонукається певними загальними цілями висловлювання, певними думками, що шукають

свого вираження. Якщо узагальнити цілі висловлювання та потрібні для них мовні засоби (лексичні, граматичні, фонетичні), то виявляються типові мовленнєві акти, які можуть слугувати моделями для відтворення подібних мовленнєвих актів за аналогією. Відбиратися повинен той граматичний матеріал, який потрібний для засвоєння мовленнєвих моделей та розвитку мовлення на їх основі.

Мовленнєву модель чи мовленнєвий зразок розуміють як типову синтаксичну структуру з тими граматичними, фонетичними та лексичними явищами, які в ній подаються.

Проблема відбору граматичного матеріалу розглядається у працях Бермана І. Він вважає, що ядро граматичного мінімуму складають явища, засвоєні учнями в школі. У немовному вузі воно доповнюється явищами, характерними для текстів по спеціальності, а отже для навчання читання профільних текстів.

Обмеження пасивного граматичного мінімуму здійснюється у відповідності з принципом частотності та необхідності.

Згідно із принципом частотності в навчальну пасивну граматику увійдуть лише ті граматичні явища, які характеризуються значною частотою вживання у письмовому мовленні. Явища, притаманні лише усному мовленню, в обсяг навчальної пасивної граматики не увійдуть. При відборі явищ враховується їх частотність та розповсюдженість у текстах із спеціальності. Але не слід забувати про якісний показник. Певне граматичне явище може характеризуватись невеликою абсолютною частотністю, але, разом з тим, значення його може бути необхідним для розуміння тексту.

Згідно із принципом необхідності, в обсяг пасивної граматики повинні увійти лише ті граматичні явища, без знання форми та значення яких граматичні відношення слів у реченнях та речення, що мають ці явища, не можуть бути зрозумілими.

Із вище зазначеного випливають такі критерії відбору граматичного матеріалу:

– *прозорості* – в мінімум не входять ті явища, які:

а) можуть бути зрозумілі на основі співвідношення їхніх складових елементів, що вже ввійшли в мінімум;

б) які можуть бути зрозумілі за внутрішньою аналогією;

в) значення яких регулярно обумовлюється контекстом;

– *співвіднесеності* – з мінімуму виключаються ті явища, які можуть бути зрозумілі на основі аналогії з відповідними явищами рідної мови;

– *функціональності* – явища, подібні до явищ рідної мови, але входять у систему опозицій, в склад мінімуму не входять (наприклад, виділення комами вставних речень).

Розглянута методика передбачає створення лексичних та граматичних вправ, що є структурним компонентом системи вправ для навчання іншомовного спілкування із засвоєнням відібраного професійного лексичного мінімуму та граматичного матеріалу.

Література

1. Берман І. М. Методика обучения английскому языку в неязыковом вузе. – М., 1970. – С. 115–170.
2. Берман І. М., Бухбиндер В. А. Ситуативность и обучение устной речи // Иностранные языки в школе. – № 5, 1964. – С. 9–11.
3. Гнаткевич Ю. В. Обучение иноязычной лексике в неязыковом вузе. – К., 1989. – С. 84–133.
4. Мирошниченко Е. В. Обучение профессиональной лексике студентов-экономистов во время устноречевого общения. Дис. ... канд. пед. наук. – К., 1996. – 216 с.
5. Салькова І. М. Структура лексики подязыка и отбор учебного словаря: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Минск, 1990. – 18 с.
6. Скалкин В. Л., Рубинштейн Г. А. Речевые ситуации как средство развития неподготовленной речи // Иностранные языки в школе. – № 4, 1966. – С. 3–7.